

شیخ محمود شلتوت و فتوای تاریخی

فتوای تاریخی ایشان

بسم الله الرحمن الرحيم

علامه شیخ محمود شلتوت: رئیس سابق الازهر

« به هنگام ریاست دانشگاه الازهر فرصتی فراهم گشت که فتوایی دایر بر جواز پیروی از مذاهب ریشه دار و اصیل اسلامی که شیعه دوازده امامی هم جزو آنهاست ، صادر نمایم»

این فتوا در سال ۱۳۷۸ هجری قمری در هفدهم ربیع الاول ، روز میلاد امام جعفرین محمد الصادق (ع) بنیانگذار مکتب شیعه جعفری، در حضور نمایندگان مذهب شیعه امامی و شیعه زیدی و مذاهب شافعی، حنبلی، مالکی، حنفی، به دست شیخ محمود شلتوت رئیس فقید دانشگاه الازهر صدور یافت.

انگیزه شیخ محمود شلتوت در صدور فتوی

مرحوم میرزا خلیل کمره ای می نویسد:

اینجانب و هیئت همراه در سفر به مصر در دو نوبت با شیخ جامع ازهر محمود شلتوت دیدار داشتیم، یک نوبت در جامع ازهر و یک نوبت در منزل شخصی ایشان در این دیدار شیخ الازهر ما را از حقایق اموری مطلع فرمود و رازی را فاش کرد که پایه مداخله بیگانگان و تأثیر نفوذ آنان را در امور ممالک شرق حتی در امور بین مذاهب اسلام ، روشن می ساخت.

عظیم مصر فرمود:

« من از دیر زمانی حدود سی سال قبل در صدد دیدن فقه امامیه بر آمدم و از عراق و ایران کتابهای

فقهی امامیه را خواستم ولی تا این اخیر که مصر از زیر زنجیر استعمار بیرون آمد کتابها نمی رسید و سانسور می شد تا بعد از فتح کانال کتب شما آمد و من مطالعه کردم ، حجت بر من تمام شد و آن فتوی را دادم بدون اینکه تحت تأثیر هیچ مقامی یا سخنی بروم»

شیخ محمد جواد مغنیه می گوید:

« در یکی از سفرهایم به مصر از علامه شلتوت دیدار کردم در حالی که جمعی از بزرگان دانشگاه ازهر نیز در محضرش بودند، از انگیزه فتوایش بر جواز تعبد به مذهب جعفری جویا شدم وی پاسخ داد:

«خدا می داند در مورد این فتوی انگیزه های سیاسی و اجتماعی و غیره نداشتم. من در مقام استنباط احکام فقهی وقتی بعضی از دلایل فقه شیعه را مورد دقت و نظر عمیق قرار دادم مشاهده کردم که دلایل این فقه از قوت و متانت و ظرافت خاصی برخوردار است، و این امر باعث شد که فتوایی بر جواز پیروی از مذهب شیعه را صادر نمایم، و من خود در بعضی مسائل فقهی بر اساس فقه مذهب جعفری فتوی داده ام.

آنگاه شیخ محمود شلتوت رو به حاضران کرد و گفت: بر شماست که کتابهای شیعه را با دقت مورد مطالعه قرار دهید.

إن بعض الناس يرى أنه يجب على المسلم لكي تقع عباداته و معاملاته على وجه صحيح أن يقلد أحد المذاهب الأربعة المعروفه و ليس من بينها مذهب الشيعة الإماميه و لا الشيعة الزيديه فهل توافقون فضيلتكم على هذا الرأي على إطلاقه فتمنعون تقليد مذهب الشيعة الإماميه الاثنا عشرية مثلا.

فأجاب فضيلته:

١ - إن الإسلام لا يوجب على أحد من أتباعه اتباع مذهب معين بل نقول إن لكل مسلم الحق في أن يقلد بادئ ذي بدء أي مذهب من المذاهب المنقوله نقلا صحيحاً و المدونه أحكامها في كتبها الخاصه و لمن قلد مذهباً من هذه المذاهب أن ينتقل إلى غيره - أي مذهب كان - و لا حرج عليه في شيء من ذلك .

٢ - إن مذهب الجعفرية المعروف بمذهب الشيعة الإماميه الاثنا عشرية مذهب يجوز التعبد به شرعاً كسائر مذاهب أهل السنة فينبغي للمسلمين أن يعرفوا ذلك ، و أن يتخلصوا من العصبية بغير الحق لمذاهب معينه ، فما كان ديناً و ما كانت شريعته بتابعه لمذهب ، أو مقصوره على مذهب ، فالكل مجتهدون مقبولون عند الله تعالى يجوز لمن ليس أهلاً للنظر و الاجتهاد تقليدهم و العمل بما يقررونه في فقههم ، و لا فرق في ذلك بين العبادات و المعاملات.

ترجمه فتوای تاریخی شیخ محمود شلتوت:

شیخ جامع الزهر، در مورد جواز پیروی از مذهب شیعه امامیه از معظم له سؤال شد :

عده ای از مردم معتقدند که هر فرد مسلمان برای آنکه عبادات و معاملاتش صحیح انجام گیرد ، باید تابع احکام یکی از مکتبهای معروف چهارگانه باشد و در میان این مکتبهای چهارگانه نامی از مکتب شیعه امامیه و شیعه زیدی برده نشده است . آیا جنابعالی با این نظر کاملاً موافقید که مثلاً پیروی از مکتب شیعه امامیه اثنی عشری مغایرتی با [دین](#) ندارد؟

آن جناب پاسخ دادند :

آیین اسلام هیچ یک از پیروان خود را ملزم به پیروی از مکتب معینی ننموده ، بلکه هر مسلمانی می

تواند از هر مکتبی که بطور صحیح نقل شده و احکام آن در کتب مخصوص به خود مدون گشته پیروی نماید و کسی که مقلد یکی از این مکتبهای چهارگانه باشد می تواند به مکتب دیگری (هر مکتبی که باشد) منتقل شود .

مکتب جعفری، معروف به مذهب امامی اثنی عشری ، مکتبی است که شرعا پیروی از آن مانند پیروی از مکتبهای اهل سنت جایز می باشد . بنا براین سزاوار است که مسلمانان این حقیقت را دریابند و از تعصب ناحق و ناروایی که نسبت به مکتب معینی دارند دوری گزینند ، زیرا [دین خدا](#) و شریعت او تابع مکتبی نبوده و در احتکار و انحصار مکتب معینی نخواهد بود . بلکه همه صاحب مذهبان ، مجتهد بوده و اجتهادشان مورد قبول درگاه باری تعالی است و کسانی که اهل نظر و اجتهاد نیستند، می توانند از هر مکتبی که مورد نظرشان است تقلید نموده و از احکام فقه آن پیروی نمایند و در این مورد فرقی میان عبادات و معاملات نیست .

امضا : محمود شلتوت

نامه شیخ بزرگ، محمود شلتوت به آیت ا [بروجردی](#)

بسم ا [الرحمن الرحیم](#)

السید صاحب السماح [الاخ الجلیل الامام البروجردی](#)

سلام و درود خدا بر شما باد. اما بعد، من همواره جویای صحت و سلامت آن سید جلیل القدر و برادر بزرگوار بوده و از خدا می خواهم که آن جناب پیوسته مصدر برکات برای مسلمانان و وحدت کلمه میان آنان باشند. خداوند بر طول عمرتان بیفزاید، و با نصرت خود شما را گرامی دارد.

سفر برادر جناب علامه عالیقدر استاد قمی - [الیه دعه](#) [الیه](#) [فی جهاده](#) [المشکور](#) - (به ایران) فرصت مغتنمی بود تا برای جنابعالی نامه ای بنویسم، و از کوشش شما تقدیر نمایم، و از خدای قادر متعال بخواهم آرمانهایی که برای مسلمین دارید بر آورید، و شما را برای تلاش و کوششی که در راه جمع کلمه مسلمین و الفت میان دلهای آنان بکار می برید، توفیق عنایت فرماید. و بشارت می دهم که گامهای شما در راه تقرب، گامهایی که می دانم در راه تأیید کامل آن بر می دارید، و از آن پشتیبانی می کنید و به آن عنایت و اهتمام می ورزید، مایه رستگاری و سیر به سوی خداوند متعال است.

باری جمع برگزیده ای از رجال ما در الازهر و برادران ما که در راه تقریب کمال جهاد را مبذول می دارند با ایمان پاک با ما همکاری و به وظیفه دینی خود به خاطر [دین](#) و رسالت انسانی رفیعی که به عهده دارند، عمل می کنند.

من امیدوارم که برادر عزیزم جناب آقای قمی بزودی به سوی ما باز گردند تا با شنیدن خبر سلامتی شما خوش وقت شویم، و نظریات شما را در مورد آرمان مشترکی که داریم، دریافت کنیم.

بسیاری از امور را برای جناب برادرم توضیح داده ام، و از ایشان خواهش کرده ام که آنها را مفصلاً به شما ابلاغ دارند.

از خدا می خواهیم که ما را در راه رضای خود جمع کند، و همواره ارتباط دلهای ما را برای عمل در راه الهی پایدار بدارد.

اِنَّهٗ سَمِیْعٌ الدُّعَآءِ لَطِیْفٌ لِّمَآ یَشَآءُ وَالسَّلَامُ عَلَیْكُمْ وَرَحْمَةٌ اِیَّاهِ وَبَرَكَاتُهٗ.

رئیس دانشگاه الازهر

محمود شلتوت

به تاریخ ۲۴ ذی القعدة ۱۳۷۹ - مطابق با ۱۹ می ۱۹۶۰ م

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

السيد صاحب الفضيلة الطاج ميرزا خليل كمثرى
— سلام الله عليكم ورحمة —
واننا لنترجو ان تكونوا -
على خير مانود لكم من الدعاء والعافية . اما بعد
فقد كان لخطابكم الذي يحتم به اليأس قبل مغادرتكم
مصر ، اعلم الوثق في نفسي ، فقد بدا فيه حسن تقديركم
لما قضا به من عمل صالح ، وكان شعورك في ذلك شعورا صادقا لانك
فيه ، كما كان لتقديركم الذي ابدتموه في خطابكم نحو ساحة أخى
الجليل العلامة القسى اثر بالغ في نفسي وتغير الساده السلطا منا ، واننا
لسأل الله تعالى ان يجعلنا جميعا امنونا متعاونين في سبيل الحق
والصالح العام لامة الاسلام ، وان يجعل هذا التعاون
الهادى مصدر الخير والبركات ، كما هى سنة الله في عباده المخلصين
(والذين جاهدوا فينا لنهدينهم سبلنا وان الله لمع المحسنين) .
والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته «

شيخ اجماع الازهر
سید خلیل

۲۴ من ذی القعدة ۱۳۷۹ هـ

www.taqrib.ir و ۱۹۶۰ م

سلام و درود خدا بر شما باد ، امیدواریم ، از صحت و عافیت و بهترین چیزی که برای شما دوست داریم ،
بر خوردار باشید . اما بعد ، خطابه ای که قبل از ترک مصر برای ما فرستادید ، اثر عظیمی در نفس من
بجای گذاشت ، تقدیر شما از عمل صالحی که ما برای آن قیام کرده ایم ، در آن به چشم می خورد ، و احساس
شما بدون شک احساسی صادقانه بود ، همچنانکه تقدیر شما در سخنانتان از جناب برادر علامه قمی اثر
فراوانی در نفس من و نفس آقایان علمای اینجا داشت ، امید است که همه ما در راه مصالح امت اسلامی
بکوشیم و خداوند این تعاون و همیاری ار مصداق این آیه قرار دهد که والذین جاهدوا فینا لنهیدینهم
سبلنا و ان الله لمع المحسنین

کسانی که در راه ما بکوشند ما راهمان را به آنان نشان خواهیم داد و مسلما خداوند با نیکوکاران
است .

والسلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ .

تاییدیه فتوای شیخ محمود شلتوت توسط دکتر محمد فهام شیخ الازهر

نظریه شیخ محمد فهام ، رئیس سابق دانشگاه الازهر راجع به فتوای تاریخی شیخ محمود شلتوت در مورد جواز پیروی از مذهب شیعه :

“ من از جمله کسانی هستم که به شیخ محمود شلتوت به دیده تحسین می نگرم . نسبت به اخلاق ، علم ، وسعت اطلاع و مهارت وی در ادبیات و [تفسیر قرآن](#) و تحقیقاتش در اصول فقه و چنین شخصیتی به جواز پیروی از مذهب شیعه فتوی داده و هیچ تردیدی ندارم که او با فتوای آشکار خود بر اساس اعتقاد من فتوی داده است .

و در حقیقت ما مامور به نزدیک شدن و همبستگی هستیم :

“ و اعتصموا بحبل الله جميعا و لا تفرقوا ” و من با مسافرتی که به کشورهای اسلامی داشتم به تمایل شدید علمای اسلامی نسبت به تقارب و همبستگی میان برادران مسلمان سراسر جهان پی بردم و از خدا می خواهم که مسلمانان را موفق بدارد که به تقارب و همبستگی مخصوصا در عصر حاضر نائل گردند .

و رحم الله على الشيخ شلتوت الذى التفت الى هذا المعنى الكريم فخلد فى فتواه الصريحه الشجاعه حيث قال ما مضمونه : بجواز العمل بمذهب الشيعة الاماميه باعتبارها مذهبها فقيها اسلاميا يقوم على الكتاب و السنه و الدليل الاسد و اسأل الله ان يوفق العاملين على هذا الفتح القويم فى التقريب بين الاخوه فى العقيدة الاسلاميه الحقه “ و قل اعملوا فسير الله عملكم و المؤمنون و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين ” . (محمد الفحام شيخ الازهر، ۲۱/ من شهر ذى القعدة / ۱۳۹۷ هـ)

تاییدیه فتوای شیخ محمود شلتوت توسط استاد عفیف عبدالفتاح طباه

و مما یثلج الصدر انه قامت فی القاهره منذ اكثر من عشرين عاما دعوه للتقريب بين المذاهب الاسلاميه : السنه و الشيعه وكان شعارها : (إن هذه امتكم امه واحده و انا ربكم فاعبدون) و قد أثمرت هذه الدعوه ثمارا حسنه و قد رأينا ثمارها فی الازهر الشريف حيث قرر دراسه فقه المذاهب الاسلاميه سنيها و شيعيها دراسه تعتمد على الدليل و البرهان و تخلو من التعصب كما انه عند تكوين مجمع البحوث الاسلاميه فی القاهره ، حرص القيمون عليه ان يكون اعضاؤه ممثلين لمختلف المذاهب الاسلاميه .

كما رأينا بوادر ذلك التقارب فی فتوى شيخ الجامع الازهر فضيله الاستاذ محمود شلتوت حيث نشر فتوى جواز التعبد على المذاهب الاسلاميه الثابته الاصول المعروفه المصادر و منها : مذهب الشيعه الاماميه .

مايه خوشوقتی است که پیش از بیست سال قبل دعوت تقرب بین [مذاهب اسلامی](#) بر پا گشته مذاهب سنی و شیعه و شعارش “ إن هذه امتكم امه واحده و انا ربكم فاعبدون ” و این دعوت ثمرهای نیکویی داده که ما آنها را در الازهر شریف دیدیم که تدریس فقه [مذاهب اسلامی](#) سنی و شیعه در آن مقرر گردید که بر پایه دلیل و برهان و خالی از تعصب ، همچنین یکی دیگر از آثار آن مجمع تحقیقات اسلامی در قاهره بود که اعضاء آن نمایندگان مذاهب مختلف اسلامی بود همچنانکه از نتایج این تقارب و همبستگی را در فتوای شیخ جامع الازهر ، استاد با فضیلت محمود شلتوت مشاهده کردیم که فتوای جواز تعبد طبق [مذاهب اسلامی](#) که اصولشان ثابت و مصادرشان شناخته شده است از جمله مذهب شیعه امامی را انتشار داد .

تاییدیه فتوای شیخ محمود شلتوت توسط شیخ الازهر ، جاد الحق

شیخ فقید الازهر، جاد الحق در دیدار با علمای شیعه اظهار داشت :

“ ما اهل سنت سابقا یکدیگر را تکفیر می کردیم ، ولی امروزه این تعصب پایان پذیرفت و ما همگی یکدیگر را بر حق می شماریم . و این چیزی است که دعوت کنندگان تقرب پذیرفت و ما همگی یکدیگر را بر حق می شماریم . و این چیزی است که دعوت کنندگان تقرب بین [مذاهب اسلامی](#) و یاران دار التقرب در راه آن می کوشند تا روح صلح و دوستی میان شیعه و اهل سنت برقرار گردد و فتوای شیخ شلتوت نمونه ای از این روحیه است .

تاییدیه فتوای شیخ محمود شلتوت توسط عبدالحلیم محمود ، شیخ الازهر

شیخ عبدالحلیم محمود یکی از دوستان دارالتقرب و نویسندگان مجله آن ، رساله الاسلام ، بود .

ایشان به هنگام ریاست الازهر شریف ، رسماً اعلام داشتند که : " الازهر نسبت به برادران امامیمان و برادران زیدیمان ، جز پیام دوستی کامل ندارد و ما اکنون در دوره ای بسر می بریم که در آن مردم را به وحدت و برادری دعوت می کنیم و اگر رخدادی در اینجا یا آنجا رخ دهد، ما و شما در اصلاح آن می کوشیم . همگی در راه صلح و دوستی و محبت گام بر می داریم.

و آن کلمه تفرقه انگیزی که در کتاب مذکره التوحید آمده ان شاء الله اصلاح خواهد شد و امیدواریم که شما هم همین عمل را در آنجا انجام دهید (و از نشر مطالب تفرقه انگیز در کتابها جلوگیری می کنید) .

تلاش کوشندگان در راه وحدت در پیشگاه خدا مشکور باد .

تاییدیه فتوای شیخ الازهر محمود شلتوت توسط محمد الغزالی- رهبر اخوان المسلمین مصر

من معتقدم که فتوای استاد بزرگ شیخ محمود شلتوت ، گام وسیعی در این میدان است که مایه امیدواری تمام زمامداران و علمای با اخلاص و تکذیب آنچه را است که مستشرقین انتظار دارند ، مستشرقینی که انتظار می کشند که کینه و نفاق ، این امت را قبل از رسیدن به اتحاد وهمبستگی از میان بردارد .

و این فتوی به نظر من نخستین گام در این راه است . نخستین گام برای یکپارچگی و جمع کردن مسلمانان تحت عنوان اسلام که خداوند آنرا کامل گردانیده و آنرا به عنوان بهترین دین برای ما برگزیده است .

و همچنین سرآغاز عمل به رسالتی است که عزت و سربلندی مومنین را باز می گرداند و مایه رحمت جهانیان می گردد .

مسلمانا بدبینی ها و خرافات ، توده اهل سنت و شیعه را به پستی می کشاند و اختلاف و دو دستگی ، همگی را از حقیقت و زندگی دور می سازد .

دنیا به سرعت رو به آزادی (از قیود) می شتابد و در نردبان ترقی مادی محض بالا می رود و به عقب

افتادگان (و فرو رفتگان در اختلاف و خرافات) همچون موجوداتی دیگر می نگرد .

تاییدیه شیخ عبدالوهاب عبداللطیف استاد جامع الازهر

فقه اسلامی برای همه مکلفین شریعت واحدی است که مردم همه کشورها با اختلاف آرا به آن متعبدند . ای کاش شیعه و اهل سنت ، معلومات خود را با هم مبادله می کردند تا این دو دریای فقه به هم پیوندند و از آن دو مروارید و مرجان آشکار شود .

تایید شیخ باقوری وزیر سابق اوقاف مصر

اختلاف میان سنیان و شیعیان اختلافی است که بیشتر آن ، از روی بی اطلاعی جمهور هر دو دسته از یکدیگر است . انتشار فقه شیعه در میان اهل سنت و انتشار فقه اهل سنت در میان شیعیان ، بهترین وسیله برای از بین رفتن اختلاف میان آنان است . آنگاه اگر اختلافی هم باشد همراه با احترام به یکدیگر خواهد بود .

تاییدیه فتوای شیخ الازهر محمود شلتوت توسط شیخ محمد متولی شعراوی ، وزیر اوقاف و امور الازهر

شیعه دوازده امامی به امامت جعفر الصادق بن محمد بن علی زین العابدین بن الحسین بن علی بن ابیطالب، از استادان « ابوحنیفه » رضی الله عنهما . این گروه که به نام امامیه جعفریه و از پیروان مذاهب پاکیزه شناخته شده اند همانهایی هستند که شیخ مرحوم ما محمود شلتوت رئیس الازهر فتوی مشهور خود را در خصوص صحت پیروی از مذهبشان صادر نمود و در بیان علت صدور این فتوی گفت : شیعه امامیه یکی از [مذاهب اسلامی](#) است که از اصول ثابت و مصادر شناخته شده برخوردار است و از راه مورد اتباع مومنان پیروی می کند .

آری ، در مصر دسته ای از احکام شیعه دوازده امامی از جمله بعضی از احکام طلاق و قول به وصیت واجب در میراث ، در قوانین احوال شخصیه مورد استفاده قرار گرفته است .

رأی الشيخ الشعراوی فی الشیعه :

الشیعه الامامیه الاثنی عشریه و امامهم جعفر الصادق بن محمد بن علی زین العابدین بن الحسین بن علی

بن ابی طالب و هو احد استاذہ الامام ابی حنیفہ رضی اللہ عنہم جمیعا ، و هولاء الامامیہ الجعفریہ الذین نوضح انہم من ارباب المذاهب الفقہیہ ، ہم الذین اصدر شیخنا المرحوم شیخ الازہر محمود شلتوت فتواہ المشہورہ فی صحہ التعبد علی مذہبہم ، معللا ذلك بانہ من المذاهب الاسلامیہ الثابتہ الاصول ، المعروفہ المصادر ، المتبعہ السبیل المؤمنین .

نعم :

لقد اخذنا مصر طائفہ من الاحکام فی قوانین الاحوال الشخصیہ عن الشیعہ الامامیہ الاثنی عشریہ و منها بعض احکام الطلاق و القول بالوصیہ الواجبہ فی المیراث. (الاهرام - السنہ ۱۰۳- العدد ۳۲۹۳۲)

تاییدہ فتواى شیخ محمود شلتوت توسط دکتر نصر فرید واصل ، مفتی مصر (به مناسبت نوزدهمین سالگرد انقلاب اسلامی)

انہ یحق لأى مسلم أن يتعبد الى اللّٰه عزوجل وفقا لمذہب الامام جعفر الصادق الشیعی مثلما يتعبد وفقا للمذاهب الاربعہ الاخری ، و اکد ان الاختلاف التی يتخذها البعض مبررا للهجوم علی الشیعہ لا اصل لها ، فالفوارق بین المذہب الشیعی و باقى المذاهب لیست سوى فوارق طبیعیہ کالموجودہ بین مذاهب الاحناف و المذہب الحنبلی مثلا ، ضربنا له مثلا بتأدیہ الشیعہ لثلاثہ فروض فقط بدلا من خمسہ ، و هى صلاه الفجر ثم الظهر و العصر فی وقت واحد ، ثم المغرب و العشا فی وقت واحد و قال لنا المفتی : المذہب المالکی أجاز ذلك مثلا ، و هذا يدل علی أن الخلاف موجود فی امور اتفقت معهم فیها بعض المذاهب ، و الخلاف الوحید ینحصر فی اعتراف الشیعہ بزواج المتعہ فی حین تحرمة باقى المذاهب .

اعتراف المفتی یعد للتطبیق فتوی الشیخ محمود شلتوت شیخ الازہر الاسبق ، الذی اعترف فی الخمسینیات بالمذہب الشیعی .

سزاوار است برای ہر مسلمانی کہ تعبد داشته باشد به سوى خدای عزوجل ، طبق مذہب شیعہ امام جعفر صادق همچنان کہ می تواند مراسم عبودیت خدا را طبق دیگر مذاهب چهارگانه به جا آورد .

مسلمانا اختلافاتی کہ بعضی آنها را وسیلہ هجوم به شیعہ قرار می دهند ، بی پایه است و فرق میان مذہب شیعہ و سایر مذاهب ، فرقہ ای طبیعی مانند اختلاف موجود میان مذاهب احناف و مذہب حنبلی به عنوان مثال است مثلا شیعہ در سه نوبت به جای پنج نوبت نماز می خواند نماز صبح ، نماز ظهر و عصر در یک

وقت و نماز مغرب و عشا در یک وقت و مفتی مذهب مالکی هم این را اجازه داده ، و این نشانگر آن است که اختلاف موجود در اموری است که بعضی از مذاهب اهل سنت با شیعه همراه است و اختلاف منحصر به فرد منحصر به (چند مسئله معدود است از جمله) شیعیان ازدواج موقت را جایز و سایر مذاهب آن را حرام می دانند .“

فتوای مفتی معاصر مصر مطابق با فتوای شیخ اسبق الازهر مصر محمود شلتوت در مورد جواز عمل به مذهب شیعه است .